LANDBRUKETS UTREDNINGSKONTOR

THE CENTRAL RESEARCH OFFICE FOR AGRICULTURAL ASSOCIATIONS

Schweigaardsgt. 34 C, Postboks 9347 Grønland,
0135 Oslo. Tlf.: (02) 17 34 00. Fax: (02) 17 23 11.

Oslo mai 1992
204lu013.fo

LANDBRUKETS UTREDNINGSKONTOR

NOTAT 4/1992

BJØRN STRØM: OPINIONEN OG MENINGER OM EFFEKTEN AV EF-MEDLEMSKAP

FORORD

Landbrukets Utredningskontor har siden mars 1990, gjennom månedlige opinionsmålinger, fulgt utviklingen i hva folk legger størst vekt på i sin holdning til norsk europapolitikk. Vi har også registrert hvordan de spurte stiller seg til spørsmålet om norsk EF-medlemskap. I april 1991 gjorde vi i tillegg en undersøkelse av hva folk trodde ville bli effekten av EF-medlemskap på viktige samfunnsområder. Undersøkelsen var på enkelte områder lagt opp slik at vi kunne foreta sammenlikninger med Statistisk sentralbyrås undersøkelse fra 1972-73.

I dette notatet presenterer vi resultatet fra oppfølgingsundersøkelsen fra april 1992. Undersøkelsen er tilrettelagt og bearbeidd av konsulent Bjørn Strøm ved Landbrukets Utredningskontor. Den tekniske gjennomføringen er gjort av Norsk Gallup Institutt A/S.

Oddvar M Nordnes

ISSN 0803-043-X

Landbrukets Utredningskontor – administrativt underlagt Landbrukssamvirkets Felleskontor – er et samarbeidsorgan for:
Norges Bondelag, Norske Melkeprodusenters Landsforbund, Norsk Kjøttsamvirke, Norske Eggsentraler, A.L. Gartnerhallen, Norske Felleskjøp, Norske Potetindustrier, Honningsentralen A/L, NRF-Avlslaget for Norsk Født Fe, Norsk Svineavlslag, Landteknikk, Gjensidige Forsikring, Fokus Bank A/S, Landkreditt.

LANDBRUKS SAMVIRKET

INNHOLD:

1. INNLEDNING 1
1.1 Opplegg for undersøkelsen 1

2. ØKONOMISK VEKST OG EF-MEDLEMSKAP 4
2.1 Kjønn, alder og inntekt 7
2.2 Region 8
2.3 Partivalg 9
2.4 Holdning til EF-medlemskap og økonomisk vekst 10

3. STANDARDEN PÅ NORSK MILJØPOLITIKK OG EFFEKTEN AV EF-MEDLEMSKAP 12
3.1 Kjønn og alder 13
3.2 Region 14
3.3 Partivalg 15
3.5 Effekt av EF-medlemskap for standarden på norsk miljøpolitikk og holdning til EF-medlemskap 15

4. ARBEIDSLEDIGHET OG EF-MEDLEMSKAP 18
4.1 Kjønn og alder 19
4.2 Utdanning og inntekt 21
4.3 Region 22
4.4 Fagorganisering og partivalg. 22
4.5 Effekt av EF-medlemskap for arbeidsledighet og holdning til EF-medlemskap 25

5. HOLDNING TIL EN EUROPEISK STATSDANNELSE 27
5.1 Kjønn og alder 27
5.2 Region 28
5.3 Partivalg 29
5.4 Holdning til europeisk statsdannelse og holdning til EF-medlemskap 30

6. VELFERDSORDNINGER OG EF-MEDLEMSKAP 32
6.1 Kjønn og alder 33
6.2 Utdanning og inntekt 34
6.3 Region 35
6.4 Partivalg 36
6.5 Holdning til EF-medlemskap og effekt av EF-medlemskap for offentlige velferdsordninger 36

7. OPPSUMMERING 38

LITTERATUR 43

1. INNLEDNING

Vi har gjennom en rekke undersøkelser forsøkt å belyse holdninger til EF-medlemskap og i forholdet til europapolitikk med sikte på å kartlegge standpunkt og registrere eventuelle endringer. I denne undersøkelsen har vi ønsket å knytte sentrale politiske emner i europapolitikken direkte til spørsmålet om EF-medlemskap. Det vi ønsket å avdekke var hva folk trodde ville bli konsekvensen for en del samfunnsmessige forhold av et EF-medlemskap, og - i ett tilfelle - hva de spurte ville oppleve som en fordel/ulempe i den europeiske utvikling. Det er hva befolkningen tror er *effekten* av norsk EF-medlemskap på norsk politikk som er forsøkt målt.

Tidligere undersøkelser innen dette feltet er bl.a. Statistisk sentralbyrås etterundersøkelse (etter folkeavstemningen) fra 1972-73, og Landbrukets Utredningskontors tilsvarende undersøkelse i 1991. Resultatet fra Statistisk sentralbyrås etterundersøkelse er ikke direkte sammenliknbare med våre resultater, men setter vi dem i relasjon til resultatene fra LUs undersøkelser i 1991 og 1992 gir dette et kompletterende bilde med hensyn til aktualitet, holdninger og vektlegginger i 1972 og i dag. Tre av spørsmålene er tematisk beslektet med spørsmål fra SSB-undersøkelsen i 1972. I forhold til 1991-undersøkelsen er enkelte elementer i spørsmålsstillingen endret for å høyne presisjonsnivået. Med unntak for spørsmålet om miljøpolitikk vil alle resultatene være direkte sammenliknbare med 1991-undersøkelsen.

1.1 Opplegg for undersøkelsen

Undersøkelsen er utført av Norsk Gallup Institutt A/S, som ved telefonintervju har stilt spørsmålene til 1023 personer over 17 år i tidsrommet fra 6. til 9. april 1992. Telefonkatalogen utgjør basis for utvalget som dermed egentlig er et representativt for "telefonbefolkningen". Feilmarginen ligger i intervallet fra 1,4 til 3,1 prosentpoeng. Underutvalg kan ha vesentlig større feilmarginer. 1991-undersøkelsen var utført av

Opinion A/S, og baserte seg på samme intervjuform og på et tilsvarende utvalg. Her var 1001 personer intervjuet, og slik sett er utvalgsstørrelsene omlag identisk. Undersøkelsen i 1991 ble også utført i april måned.

De spørsmålene vi stilte var ment å avdekke folks holdninger i spørsmålet om EF-medlemskap og økonomisk vekst, miljøpolitikk, arbeidsledighet, opprettelsen av en EF-stat og offentlige velferdsordninger.

SPØRSMÅLENE SOM BLE STILT VAR:

1. Tror du den økonomiske vekst her i landet vil bli større hvis vi blir medlem av EF, tror du den blir mindre eller tror du EF-medlemskap vil bety lite for den økonomiske veksten?

2. Tror du at et norsk EF-medlemskap vil føre til høyere standard på norsk miljøpolitikk, vil det ha liten betydning eller vil et norsk EF-medlemskap føre til lavere standard på norsk miljøpolitikk?

3. Tror du at norsk EF-medlemskap vil føre til større arbeidsledighet i Norge, tror du arbeidsledigheten blir mindre eller vil medlemskap ha liten betydning for arbeidsledigheten?

4. Vil du se det som en fordel eller ulempe om EF utvikler seg til en samlet stat - Europas forenede stater?

5. Tror du de offentlige velferdsordningene vil bli bedre ved norsk EF-medlemskap, tror du de blir dårligere eller tror du medlemskap vil ha liten betydning for de offentlige velferdsordninger?

Vi har siden april 1990 kartlagt opinionens vektlegging av hva som er viktigst for norsk europapolitikk. Disse holdninger har endret seg noe over tid, men endringene fra måned til måned har i liten grad vært markante. De forhold som i størst grad vektlegges når det blir spurt om hva som er viktigst for valg av norsk europapolitikk er arbeidsledighetsspørsmålet, norsk næringslivs adgang til EFs indre marked, og spørsmålet knyttet til selvråderett. Disse resultatene er på ingen måte oppsiktsvekkende hverken i

forhold til debatten fra 1972, eller det vi alt nå kan skimte som de vesentligste elementer i den nye EF-debatten.

Sammenlikner vi resultatene av spørsmålet om hva som er viktigst for norsk europapolitikk i april 1992 med april 1991 er de viktigste endringene at færre vektlegger arbeidsledighet, mens markert flere ser selvråderett og distriktsinteresser som viktigst for norsk europapolitikk. Blant tilhengerne av norsk EF-medlemskap er det hensynet til norsk næringslivs adgang til EFs indre marked og ønsket om innflytelse i Europa som er de forhold som vektlegges mest. I forhold til 1991 er ja-siden i 1992 i betydelig mindre grad tilbøyelig til å vektlegge arbeidsledighet som viktigst, mens ønsket om innflytelse i Europa i vesentlig grad blir mer vektlagt. Ja-siden vektlegger også miljøspørsmål i noe større grad i april 1992 enn i april 1991. Nei-siden vektlegger i størst grad hensynet til selvråderetten og arbeidsledighetsspørsmålet i 1992. Her er miljøspørsmål og arbeidsledighetsspørsmålet områder som er mindre vektlagt i april 1992 enn i april 1991. Derimot er hensynet til selvråderetten og distriktsinteresser i vesentlig grad mer vektlagt i 1992 enn ved tilsvarende tidspunkt i 1991.

Spørsmålet som ble stilt var: "Hvilke av følgende forhold synes du er det viktigste for valg av en norsk europapolitikk ?"

1) - Arbeidsledighetsspørsmålet, 2) - norske bedrifters adgang til EFs indre marked, 3) - norske distriktsinteresser, 4) - Miljøspørsmålet, 5) - norsk mulighet til å fatte egne avgjørelser 6) - norsk innflytelse i Europa 7) - ingen, og 8) - ikke sikker. Spørsmål 5 er reelt sett spørsmålet om norsk selvråderett.

Fra LUs månedlige barometer for EF- og europaspørsmål

April 1991 og april 1992: Svarfordeling (%)

	ALLE SPURTE		JA		NEI		USIKKER	
	1991	1992	1991	1992	1991	1992	1991	1992
Arbeidsledighet	30	24,7	24	15,1	32	26,6	40	35,7
Indre marked	19	16,0	36	35,5	6	2,5	10	10,4
Distriktsint.	4	9,0	2	1,6	8	17,2	3	6,2
Miljøspørsmål	15	14,0	10	13,6	20	14,6	16	13,9
Selvråderett	13	17,7	5	6,1	22	29,0	11	16,0
Innflytelse i Europa	9	10,8	16	24,7	3	2,2	6	4,5
Ingen	1	1,6	0	0,8	1	2,5	1	1,3
Ikke sikker	9	5,5	6	2,3	9	5,4	13	10,3

1991: Opinion A/S, 1992: Norsk Gallup Institutt A/S

LANDBRUKETS UTREDNINGSKONTOR

I motsetning til spørsmålsstillingen over kobler vi i denne undersøkelsen spørsmålene direkte til EF-medlemskap, og hvilke konsekvenser folk tror dette vil ha for sentrale politikk områder. Økonomisk relaterte spørsmål og spørsmålet om økonomisk vekst vil stå sentralt i enhver debatt om tilknytningsform til EF. Vi har registrert at en forholdsvis stor andel mener at miljøspørsmål er det viktigste forhold i valg av norsk europapolitikk. Spørsmålet knyttet til miljøpolitikk tar sikte på å måle hvordan folk tror et EF-medlemskap vil innvirke på norsk miljøpolitikk. Det forholdet som opptar den største andelen når det gjelder valg av europapolitikk er arbeidsledighetsspørsmålet. Dette spørsmålet har vi i denne undersøkelsen satt i relasjon til EF-medlemskap, og hvordan folk tror arbeidsledigheten vil påvirkes av et norsk EF-medlemskap. Problematikken i forhold til EFs unionsplaner og utkastet til en Unionstraktat som ble vedtatt i Maastricht kan relateres til spørsmålet om holdning til Europas forenede stater. Vi har valgt å knytte spørsmålet til "en samlet stat" og "Europas forenede stater", og gjenspeiler derfor ikke alle varianter og samarbeidsgrader som er tenkelige innen rammen av EF-systemet. Det siste spørsmålet er knyttet til velferdsstaten og hvordan folk tror denne vil utvikle seg hvis

Norge var EF-medlem. Vi har her valgt å bruke begrepet "offentlige velferdsordninger" for å operasjonalisere konseptet 'velferdsstat'.

Der hvor det i dette notatet er foretatt sammenlikninger med - og presentasjon av - tall fra Statistisk sentralbyrås undersøkelse vil det dreie seg om sammenslåtte tall. Etterundersøkelsen opererer med to del-utvalg som presenteres separat, men de enkelte del-utvalg vil ikke bli presentert i dette notatet. Dette betyr at Statistisk sentralbyrås undersøkelse slik den blir presentert her, vil ha nesten dobbelt så mange personer i sitt utvalg som det vi opererer med.

2. ØKONOMISK VEKST OG EF-MEDLEMSKAP

På bakgrunn av tall fra SSBs etterundersøkelse i 1972, samt tall fra LUs 1991-undersøkelse og på bakgrunn av den pågående debatt om EF og EØS (adgang til EFs indre marked) er det rimelig å anta at problemstillingen knyttet til økonomisk vekst også oppfattes som relevant i 1992. Det forhold at spørsmål om arbeidsledighet og norsk næringslivs adgang til EFs indre marked - som i høyeste grad er økonomisk relaterte forhold - blir vektlagt av omlag 40 prosent som viktigst for norsk europapolitikk underbygger dette. Med utgangspunkt i resultatet fra de tidligere undersøkelsene er det grunn til å forvente at en vesentlig større andel vil oppgi større vekst enn mindre vekst på spørsmålet om effekten av et EF-medlemskap.

Til tross for at spørsmålet fra 1972 er litt annerledes utformet er det tilnærmet identisk med vårt spørsmål fra april 1991. Sammenligningen av svarene gir et inntrykk av stor grad av samsvar mellom 1972 og 1991. Hovedforskjellen er at ikke sikker gruppen fra 1991 er vesentlig større enn vet-ikke gruppen fra 1972. Videre er den gruppen som svarer "større vekst" noe mindre i 1991 enn den tilsvarende gruppen i 1972. Etterundersøkelsen fra 1972 viser at over 40 % av de spurte mente at et EF-medlemskap ville føre til større økonomisk vekst, mens 15 % svarte at det ville medføre mindre økonomisk vekst. Undersøkelsen i 1991 avtegnet mye av det samme bildet, men usikkerheten var vesentlig høyere.

FRA ETTERUNDERSØKELSEN (1972-73)

Spørsmålet Statistisk sentralbyrå stilte var:

"Tror De at den økonomiske vekst her i landet vil bli vesentlig større hvis vi blir medlem i EF enn om vi blir stående utenfor, tror De den vil bli vesentlig mindre, eller tror De medlemskap vil bety lite for den økonomiske veksten her i landet?"

NOS A 544

EFFEKT AV EF-MEDLEMSKAP FOR ØKONOMISK VEKST
1972, 1991 OG 1992 (%)

	1972		1991	1992
Større vekst	43,2	Større vekst	35	29,9
Mindre vekst	15,0	Mindre vekst	12	25,1
Samme vekst	30,5	Liten betydning	32	29,9
Vet ikke	11,3	Ikke sikker	21	15,1
	100,0		100	100

Resultatet fra 1992 avviker markert fra 1991 - og dermed også 1972 - ved at en vesentlig større andel - 25.1 % - svarer at den økonomiske vekst vil bli mindre ved et EF-medlemskap. I 1991 var den tilsvarende andelen 12 prosent. Andelen som mener at det vil bli større vekst er redusert fra 35 prosent i 1991 til omlag 30 prosent i 1992. Andelen som mener at et EF-medlemskap vil ha liten betydning er stabil på rundt 30 prosent.

2.1 Kjønn, alder og inntekt

Hovedforskjellen mellom kvinner og menn i forholdet til EF-medlemskap og økonomisk vekst er at kvinner er mer usikre enn menn. Riktignok har usikkerheten blant kvinnene blitt noe redusert fra 1991 (fra omlag 30 % til ca. 20 %). Menn er i større grad tilbøyelig til å svare "større vekst" enn kvinnene, mens omlag 1/4 av både menn og kvinner tror på mindre økonomisk vekst ved et EF-medlemskap. Dette er en markert økning for begge grupper sett i forhold til 1991 der henholdsvis 11 prosent av mennene og 13 prosent av kvinnene oppgav dette svaret.

Med hensyn til alder er det i gruppen over 60 år vi finner størst tilbøyelighet til å svare "mindre vekst", og det er bare i denne alderskategorien at denne andelen enn er større enn andelen som svarer "større vekst". Dette er en dramatisk endring fra 1991-undersøkelsen. Her var denne aldersgruppen markert mer usikker enn de andre, men andelen som svarte "mindre økonomisk vekst" avvek ikke nevneverdig fra de andre aldersgruppene. En mer generell tendens er at tilbøyeligheten til å svare "mindre vekst" har økt i alle aldersgrupper, mens troen på økt vekst ved EF-medlemskap er på tilsvarende vis redusert i forhold til 1991.

ALDER OG KJØNN: EFFEKT AV EF-MEDLEMSKAP FOR ØKONOMISK VEKST (1992 - %)

	MENN	KVIN.		UND. 30 ÅR	30 - 44 ÅR	45 - 59 ÅR	OVER 60 ÅR
Større vekst	35,3	24,9		35,9	34,2	30,4	18,8
Mindre vekst	23,0	27,1		17,6	21,6	20,5	40,4
Liten betydn.	32,6	27,3		32,1	30,2	35,4	22,6
Ikke sikker	9,1	20,9		14,4	14,0	13,7	18,3
	100	100,2		100,0	100,0	100,0	100,1

Troen på økt økonomisk vekst øker med økende inntekt, mens tilbøyeligheten til å svare "mindre vekst" avtar. Andelen som svarer "liten betydning" er noe større i de høyere

intektsklasser enn i de lavere, mens andelen usikre er høyere i inntektsklassene under 250.000 enn i de over. Tilbøyeligheten til å svare "mindre vekst" har økt markert i alle inntektsklassene med unntak for gruppen over 350.000. Her er økningen i andelen som tror på mindre vekst ved et EF-medlemskap på omlag 6 prosentpoeng. I de andre inntektskategoriene er den tilsvarende økningen i overkant av 10 prosentpoeng.

FAMILIEINNTEKT: EFFEKT AV EF-MEDLEMSKAP FOR ØKONOMISK VEKST (1992 - %)				
	Under 150.000	150.000-249.000	250.000-349.000	OVER 350.000
Større vekst	21,8	22,8	31,5	39,1
Mindre vekst	29,7	27,1	23,7	16,1
Liten betydning	30,0	30,7	34,3	35,6
Ikke sikker	18,4	19,4	10,5	9,1
	99,9	100,0	100,0	99,9

2.2 Region

Det er vi hovedstadsregionen vi finner størst tro på større økonomisk vekst ved et EF-medlemskap. Det er også i denne regionen vi finner størst stabilitet i forhold til undersøkelsen i 1991. Andelen som svarer "mindre økonomisk vekst" har økt markert i alle andre regioner. Nord-Norge er imidlertid den eneste landsdelen hvor andelen som svarer "mindre vekst" er markert høyere enn andelen som svarer "større vekst". Andelen som svarer at EF-medlemskap har liten betydning for den økonomiske vekst er rimelig stabil i de fleste regioner, men Sørlandet har en markert økning, og på Vestlandet er andelen vesentlig redusert.

REGION: EFFEKT AV EF-MEDLEMSKAP FOR ØKONOMISK VEKST (1992 - %)						
	OSLO/ AKHUS	ØVR. ØSTL.	SØR-LAND.	VEST-LAND.	TRND. LAG	NORD-NORGE
Større vekst	41,8	34,6	26,2	28,4	32,0	16,8
Mindre vekst	11,9	23,9	26,7	28,2	24,9	38,9
Liten betydning	35,3	33,0	27,3	27,9	30,3	29,4
Ikke sikker	11,0	8,4	19,9	15,4	12,8	14,9
	100,0	99,9	100,1	99,9	100,0	100,0

2.3. Partivalg

Blant de politiske partiers velgere er det i nei-partiene - mellompartiene og SV - en klar overvekt som tror at det blir "mindre økonomisk vekst" med et EF-medlemskap. Troen på økt økonomisk vekst er størst blant høyrevelgerne (52,3 %), FrP-velgerne (36,5 %) og Arbeiderpartivelgerne (35,9 %). Slik sett har ja- og nei-partienes velgerkorps en motsatt oppfatning av virkeligheten når det gjelder et EF-medlemskaps effekt på økonomisk vekst. Usikkerheten er størst blant Arbeiderpartiets velgere, mens tilbøyeligheten til å svare at EF-medlemskap har liten betydning for den økonomiske vekst er omlag like stor blant alle velgergruppene. Sammenliknet med 1991-undersøkelsen kan vi registrere at andelen som svarer "mindre vekst" har vokst markert i alle velgerkorpsene, med unntak av Arbeiderpartiets hvor situasjonen er stabil. Tilsvarende er andelen som svarer "større vekst" blitt redusert i alle velgergrupper.

PARTIVALG: EFFEKT AV EF-MEDLEMSKAP FOR ØKONOMISK VEKST (1992 - %)						
	SV	AP	SP	KrF	H	FrP
Større vekst	14,7	35,9	8,7	10,4	52,3	36,5
Mindre vekst	35,2	12,4	46,4	46,4	10,0	19,5
Liten betydning	36,0	31,3	35,5	35,6	28,3	31,8
Ikke sikker	14,0	20,4	9,5	7,4	9,2	12,1
	99,9	100,0	100,1	99,8	99,8	99,9

2.4 Holdning til EF-medlemskap og økonomisk vekst

Ikke uventet er det blant de som svarer ja på spørsmålet om norsk EF-medlemskap vi finner den sterkeste troen på økonomisk vekst ved et medlemskap. På nei-siden er det størst tilbøyelighet til å svare at EF-medlemskap vil føre til mindre økonomisk vekst, mens det i gruppen av usikre er omtrent like mange i begge disse svarkategoriene. Tilbøyeligheten til å svare at EF-medlemskap har "liten betydning" for den økonomiske veksten er omlag lik i alle tre grupper i medlemskapsspørsmålet. Den mest markante endringen har funnet sted på nei-siden i forhold til 1991-undersøkelsen. I 1991 svarte 25 prosent av nei-siden at de trodde det ville bli mindre økonomisk vekst med medlemskap, mens det i 1992 er 47,4 prosent som mener dette. På ja-siden svarte 69 prosent "større vekst" i 1991, mens dette er redusert til 61 prosent i 1992. Her er det en økning i tilbøyeligheten til å svare at EF-medlemskap har "liten betydning" for den økonomiske veksten. Gruppen av usikre i spørsmålet om norsk EF-medlemskap er også i størst grad usikre når det gjelder effekten av et medlemskap på den økonomiske vekst. Resultatene er en-tydige med hensyn til at er man positiv til EF-medlemskap ser man også en positiv utvikling i form av økt økonomisk vekst ved et EF-medlemskap. Er man negativ til EF-medlemskap, mener man i stor grad at dette gir seg utslag i negative konsekvenser i form av redusert økonomisk vekst. Det kan innvendes at økt økonomisk vekst i seg selv ikke nødvendigvis blir oppfattet som et gode (det kan tvert imot bli betraktet som negativt),

men det er ingen indikasjoner på at denne oppfatningen har gjennomsyret befolkningen. Et spørsmål som vårt materiale ikke gir svar på er om det er hva folk tror blir resultatet med hensyn til økonomisk vekst som former ens syn på EF-medlemskap, eller om det er ens syn på medlemskap som ligger til grunn for hvordan man vurderer utsiktene til økonomisk vekst med et EF-medlemskap.

HOLDNING TIL EF-MEDLEMSKAP: EFFEKT AV EF-MEDLEMSKAP FOR ØKONOMISK VEKST (1991 OG 1992 - %)

	JA		NEI		USIKKER	
	1991	1992	1991	1992	1991	1992
Større vekst	69	61,0	8	7,9	21	22,2
Mindre vekst	2	3,6	25	47,4	10	19,6
Liten betydning	20	29,1	46	32,4	30	26,8
Ikke sikker	9	6,4	21	12,3	38	31,4
	100	100,1	100	100,0	99	100,0

3. STANDARD PÅ NORSK MILJØPOLITIKK OG EFFEKTEN AV EF-MEDLEMSKAP

Etterundersøkelsen fra 1972 viser at en stor andel av de spurte (39,2 %) svarte at det ville bli lettere å bekjempe naturforurensningen ved et EF-medlemskap, mens omlag 15 % mente det ville bli vanskeligere og nærmere 36 prosent trodde at et EF-medlemskap ville ha lite å si. Statistisk sentralbyrå bruker begrepet naturforurensning, som i datidens terminologi må kunne sidestilles med miljøproblemer og miljøspørsmål. På vårt spørsmål i 1991-undersøkelsen - om en trodde det ville bli lettere, vanskeligere eller ha liten betydning med et EF-medlemskap i forhold til å løse miljøproblemene - svarte 30 % at de trodde det ville bli lettere å bekjempe miljøproblemene med et EF-medlemskap.

I denne undersøkelsen har vi endret spørsmålsstillingen, noe som gjør at resultatet ikke umiddelbart er sammenliknbart med resultatet fra 1991-undersøkelsen. Forskjellen er at vi har benyttet begrepet "standard" knyttet til norsk miljøpolitikk. Dette er en presisering at det er norsk miljøpolitikk som er tema, og vurderingen av standarden på denne ved et EF-medlemskap. Spørsmålet fra 1991 var rettet mot bekjempelse av miljøproblemer uten å presisere om dette var globalt, nasjonalt, regionalt eller lokalt. Slik sett er spørsmålet i 1992-undersøkelsen i bedre samsvar med SSBs etterundersøkelse fra 1972.

EFFEKT AV EF-MEDLEMSKAP FOR MILJØ OG MILJØPOLITIKK (1972, 1991 OG 1992 - %)

1972		1991		1992	
Letter å bekjempe	39,2	Letter å bekjempe	30	Høyere standard	19,2
Vanskeligere	15,5	Vanskeligere	22	Lavere standard	35,4
Har lite å si	35,9	Liten betydning	33	Liten betydning	32,5
Vet ikke	9,4	Ikke sikker	15	Ikke sikker	12,9
	100,0		100		100,0

Spørsmålet Statistisk sentralbyrå (1972-73) stilte var:

Tror De at medlemskap i EF vil gjøre det lettere eller vanskeligere eller ha lite å si for arbeidet med å bekjempe naturforurensningene i her i landet?

NOS A 544

Spørsmålet som ble stilt i LUs 1991-undersøkelse var:

Tror du EF-medlemskap vil gjøre det lettere å bekjempe miljøproblemene, vil det bli vanskeligere eller vil medlemskap ha liten betydning?

Landbrukets Utredningskontor, Notat 4/1991

3.1 Kjønn og alder

Hovedforskjellen mellom kvinner og menn når det gjelder troen på hvilke effekt et EF-medlemskap kan ha på standarden på norsk miljøpolitikk er at kvinner er mer usikre enn menn, mer tilbøyelig til å svare "lavere standard" og svarer i mindre grad "høyere standard" enn menn. Bare 8 prosent av mennene svarer at de er "ikke sikker", mens tilsvarende tall for kvinnene er 17,6 %.

I aldersgruppen under 30 år er det en andel på nærmere 40 prosent som svarer at et EF-medlemskap vil resultere i lavere standard for norsk miljøpolitikk, 19,7 prosent tror svarer "høyere standard", mens 32,1 prosent tror at et EF-medlemskap vil ha liten betydning for standarden på norsk miljøpolitikk. I aldersgruppene mellom 30 og 60 år mener den største andelen at EF-medlemskap vil ha liten betydning for standarden på miljøpolitikken, omlag 30 prosent svarer "lavere standard", og rundt 20 prosent mener at standarden på norsk miljøpolitikk blir høyere. I aldersgruppen over 60 år finner vi igjen flere av de samme trekkene som blant de yngste, men her er usikkerheten vesentlig større - 22,9 prosent.

ALDER OG KJØNN: EFFEKT AV EF-MEDLEMSKAP FOR STANDARDEN PÅ NORSK MILJØPOLITIKK (1992 - %)							
	MENN	KVIN.		UND. 30 ÅR	30 - 44 ÅR	45 - 59 ÅR	OVER 60 ÅR
Høyere standard	22,2	16,3		19,7	20,2	22,9	15,3
Lavere standard	32,5	38,2		39,8	33,9	30,4	36,0
Liten betyd.	37,3	27,8		32,1	36,3	37,4	25,8
Ikke sikker	8,0	17,6		8,4	9,6	9,3	22,9
	100,0	99,9		100,0	100,0	100,0	100,0

3.2 Region

Når det gjelder regionale forskjeller ser vi at på Vestlandet, i Trøndelag og i Nord-Norge er tilbøyeligheten til å mene at EF-medlemskap vil resultere i lavere standarder for norsk miljøpolitikk vesentlig større enn andelen som svarer "høyere standard". På Østlandet og Sørlandet svarer den høyeste andelen at EF-medlemskap vil ha "liten betydning". På Østlandet er tilbøyeligheten til å mene at standarden på norsk miljøpolitikk blir høyere med et EF-medlemskap vesentlig større enn i resten av landet.

REGION: EFFEKT AV EF-MEDLEMSKAP FOR STANDARDEN PÅ NORSK MILJØPOLITIKK (1992 - %)						
	OSLO/ AKHUS	ØVR. ØSTL.	SØR-LAND.	VEST-LAND.	TRND. LAG	NORD-NORGE
Høyere standard	26,2	26,6	16,2	17,7	18,0	15,1
Lavere standard	25,6	31,7	30,8	40,6	43,2	48,6
Liten betydning	36,9	33,4	34,2	28,1	30,7	31,8
Ikke sikker	11,4	8,3	18,9	13,5	8,2	4,4
	100,1	100,0	100,1	99,9	100,1	99,9

3.3 Partivalg

I lys av partivalg avtegner resultatet et bilde der nei-partienes velgere i markert større grad enn velgerne til ja-partiene svarer at et EF-medlemskap vil føre til lavere standard for norsk miljøpolitikk. 71, 3 prosent av KrF-velgerne, 57 prosent av SP-velgerne og 55 prosent av SVs velgerkorps svarer "lavere standard". Blant Arbeiderpartiets velgere er det størst tilbøyelighet til å svare at EF-medlemskap vil ha "liten betydning" for standarden på norsk miljøpolitikk, mens andelen som mener "lavere" og "høyere" standard er omlag like stor. Fremskrittspartiets velgere er den eneste velgergruppen hvor den største andelen - 36,3 prosent - svarer at et EF-medlemskap vil føre til "høyere standard" på norsk miljøpolitikk. Disse får følge av 33,4 prosent av høyrevelgerne, mens 41,8 prosent av Høyres velgerkorps mener at et EF-medlemskap vil ha liten betydning for standarden på norsk miljøpolitikk. Disse resultatene avspeiler i første rekke en åpenbar forskjellig oppfatning mellom nei-partienes og ja-partienes velgerkorps.

PARTIVALG: EFFEKT AV EF-MEDLEMSKAP FOR STANDARDEN PÅ NORSK MILJØPOLITIKK (1992 - %)

	SV	AP	SP	KrF	H	FrP
Lettere	13,2	25,9	5,4	-	33,4	36,3
Vanskeligere	55,0	24,5	57,0	71,3	16,7	23,2
Liten betydning	20,6	38,6	29,1	7,7	41,8	26,7
Ikke sikker	11,3	11,0	8,4	20,9	8,0	13,8
	100,1	100,0	99,9	99,9	99,9	100,0

3.4 Effekt av EF-medlemskap for standarden på norsk miljøpolitikk og holdningen til EF-medlemskap

Spørsmålet fra 1972 om hvordan folk trodde evnen til å bekjempe "naturforrurensninger her i landet", og 1991-undersøkelsen hvor spørsmålet var hvordan et norsk EF-medlemskap ville innvirke på bekjempelsen av miljøproblemer, viser en klar oppsplitting

av befolkningen med hensyn til hvordan man ser på forholdet mellom EF-medlemskap og miljøpolitikk. En ikke ubetydelig andel har i våre undersøkelser vektlagt miljøpolitikk som viktigst for norsk europapolitikk. Vi forventet en klar tendens til at medlemskapstilhengerne i overveiende grad ville tro at EF-medlemskap ville medvirke til en høyere standard på norsk miljøpolitikk, mens nei-siden ville ha en oppfatning av at medlemskap ville medføre en lavere standard på norsk miljøpolitikk.

Når det gjelder ja-siden viser tallene at 38,6 prosent av de spurte mener at medlemskap ville gi høyere standard på norsk miljøpolitikk, mens 42,7 prosent svarte "lavere standard". På nei siden tror 60,5 prosent at standarden på norsk miljøpolitikk blir lavere med et EF-medlemskap, mens 23,5 prosent mener medlemskap har liten betydning. Blant gruppen av usikre i spørsmålet om norsk EF-medlemskap ser vi at 32,6 prosent svarer "liten betydning", 29,8 Prosent "lavere standard" og 16,9 prosent svarer "høyere standard".

Sett i forhold til 1991-undersøkelsen - hvor spørsmålsstillingen relatert til miljøpolitikk var annen - blir skillet mellom nei- og ja-siden i 1992 vesentlig mer markert. Dette kan ha flere forklaringer. For det første at selve spørsmålet er annerledes. Tilbøyeligheten - både på ja- og nei-siden - til å svare at det ville "bli lettere å bekjempe miljøproblemer" med et EF-medlemskap" er høyere enn hvis man skal ta stilling til standarden på norsk miljøpolitikk som følge av medlemskap. Dette fordi vi i 1992 presiserer at det eksplisitt er effekten på norsk politikk. Dermed vil personer som f.eks. er av den oppfatning at norsk EF-medlemskap ville bidra til en bedre europeisk miljøpolitikk og en bedre global miljøpolitikk være avskåret for å bli registrert i svarkategorien "høyere standard". En annen forklaring er at befolkningens bevissthet har økt med hensyn til EF-medlemskapets effekt for miljøpolitikken. Et tredje utgangspunkt er at EF-spørsmålet er aktualisert på en slik måte at når folk tar stilling til spørsmålet om medlemskap, så inntar man de standpunkt på andre områder som gir rasjonalitet til standpunktet i medlemskapsspørsmålet. Totalt sett må vi kunne anta at det er elementer fra alle tre innfallsvinnklene som er forklarende faktorer. Dermed framtrer også problemstillingen knyttet til om det er holdningen til selve medlemskapsspørsmålet som utgjør grunnlaget

for holdninger når det gjelder miljøpolitikk og EF-medlemskap, eller om det er standpunkt og meninger om miljøspørsmål som skaper holdningen til EF-medlemskap.

HOLDNING TIL EF-MEDLEMSKAP: EFFEKT AV EF-MEDLEMSKAP FOR STANDARDEN PÅ NORSK MILJØPOLITIKK (1992 - %)			
	JA	NEI	USIKKER
Høyere standard	38,6	4,0	16,9
Lavere standard	10,8	60,5	29,8
Liten betydning	42,7	23,5	32,6
Ikke sikker	7,9	12,0	20,7
	100,0	100,0	100,0

Spørsmålet i 1991-undersøkelsen var:

Tror du EF-medlemskap vil gjøre det lettere å bekjempe miljøproblemene, vil det bli vanskeligere eller vil medlemskap ha liten betydning?

HOLDNING TIL EF-MEDLEMSKAP: EFFEKT AV EF-MEDLEMSKAP FOR BEKJEMPELSE AV MILJØPROBLEMER (1991 - %)			
	JA	NEI	USIKKER
Lettere å bekjempe	50	12	25
Vanskeligere	10	34	22
Liten betydning	31	40	26
Ikke sikker	10	14	26
	101	100	99

4. ARBEIDSLEDIGHET OG EF-MEDLEMSKAP

I forhold til i 1972 kan vi i større grad si at arbeidsledighet som fenomen er tilstedeværende i det norske samfunn. Dette forhindret ikke at arbeidsledighetspørsmålet var et tema under EF-kampen i 1972. Tall fra Statistisk sentralbyrås etterundersøkelse viser at de spurte var delt i synet på effekten av et EF-medlemskap på arbeidsledigheten. Nærmere 40 prosent mente at det ville ha liten betydning, mens forholdet mellom de som svarte at arbeidsledigheten ville bli større eller mindre var rimelig likt. 1991-undersøkelsen viste at hovedforskjellen i forhold til 1972 var en markert reduksjon i andelen som svarte at EF-medlemskap ville gi mindre arbeidsledighet, samt en økning i andelen som mente det ville føre til større arbeidsledighet.

1992-undersøkelsen bekrefter og forsterker dette inntrykket. Halvparten svarer "større arbeidsledighet", mens andelen som svarer mindre arbeidsledighet er forholdsvis konstant i forhold til 1991-undersøkelsen. Videre er andelen som svarer at EF-medlemskap har liten betydning for arbeidsledigheten blitt vesentlig redusert i forhold til 1991-undersøkelsen - og dermed også i forhold til SSBs etterundersøkelse. Over 60 prosent mener at EF-medlemskap har en effekt på sysselsettingen - positiv eller negativ - i 1992.

EFFEKT AV EF-MEDLEMSKAP FOR ARBEIDSLEDIGHET (1972,1991 og 1992 - %)

	1972	1991	1992
Større arb.ledighet	27,1	34	49,5
Mindre arb.ledighet	24,3	14	14,7
Liten betydning	39,8	37	28,6
Vet ikke	8,8	15	7,2
	100,0	100	100,0

Spørsmålet Statistisk sentralbyrå stilte var:

Tror De norsk medlemskap i EF vil føre til større arbeidsløshet enn om vi ikke blir medlem, tror De arbeidsløsheten vil bli mindre, eller mener De medlemskap i EF vil bety lite for utviklingen av arbeidsløsheten?

NOS A 544

4.1 Kjønn og alder

Hovedforskjellen mellom kvinner og menn når det gjelder hvordan effekten av EF-medlemskap på arbeidsledighet vurderes, var i 1991-undersøkelsen den markert mye større usikkerhet blant kvinner enn blant menn. Usikkerheten er vesentlig redusert i 1992-undersøkelsen for begge kjønn, men mest for kvinner. Blant kvinnene er andelen som svarer "større arbeidsledighet" 52,5 prosent, mens det i 1991 var 33 prosent. Blant menn svarer 46,2 prosent at arbeidsledigheten vil bli større som følge av norsk EF-medlemskap, mens det tilsvarende tallet i 1991 var 35 prosent. 33,8 prosent av mennene mener at EF-medlemskap vil ha liten betydning for arbeidsledigheten, mens 15,2 prosent tror den blir mindre. Blant kvinnene svarer 23,5 prosent "liten betydning", mens 14,2 prosent tror arbeidsledigheten blir mindre. Blant kvinner er andelen som svarer at de er usikre på effekten av EF-medlemskap for arbeidsledigheten redusert fra 21 prosent i 1991 til 9,5 prosent i 1992.

ALDER OG KJØNN: EFFEKT AV EF-MEDLEMSKAP FOR ARBEIDSLEDIGHET (1991 OG 1992 - %)				
	MENN		KVINNER	
	1991	1992	1991	1992
Større	35	46,2	33	52,7
Mindre	17	15,2	11	14,2
Liten betyd.	38	33,8	35	23,5
Ikke sikker	9	4,8	21	9,5
	99	100,0	100	99,9

Ser vi på de forskjellige aldersgrupper og spørsmålet om hva folk tror et EF-medlemskap vil føre til med hensyn til arbeidsledighet, finner vi at omlag halvparten i alle alderskategorier mener at denne vil bli større. Dette er en markert økning i forhold til 1991, og det gjelder alle aldersgrupper. Med unntak av gruppen under 30 år er tilbøyeligheten til å svare "liten betydning" redusert i forhold til 1991, mens andelen som svarer at et EF-medlemskap vil gi mindre ledighet er stabil. I gruppen over 60 år - der også EF-motstanden er størst - finner vi at 53,7 prosent svarer at det blir større ledighet, mens det tilsvarende tallet i 1991 var 30 prosent. Det er usikkergruppen i denne alderskategorien som er blitt redusert - fra 26 prosent i april 1991 til 8 prosent i april 1992.

ALDER: EFFEKT AV EF-MEDLEMSKAP FOR ARBEIDSLEDIGHET (1992 - %)				
	UND. 30 ÅR	30 - 44 ÅR	45 - 59 ÅR	OVER 60 ÅR
Større arbeidsledighet	49,7	47,9	46,5	53,7
Mindre arbeidsledighet	14,5	16,6	12,4	14,7
Liten betydning	29,4	30,3	31,1	23,6
Ikke sikker	6,4	5,2	9,9	8,0
	100,0	100,0	99,9	100,0

4.2 Utdanning og inntekt

Tilbøyeligheten til å svare at arbeidsledigheten blir større med et EF-medlemskap avtar med økende utdanning. 54,9 prosent av dem med grunnskole, 48,5 prosent av gruppen med videregående utdanning og 45,9 prosent i gruppen av universitets- og høyskoleutdannede tror på større arbeidsledighet. Andelen som mener at arbeidsledigheten blir mindre er på 14 - 16 prosent i alle utdanningskategoriene. Derimot øker andelen som svarer at EF-medlemskap har liten betydning for arbeidsledigheten med økende utdanningsnivå. 21 prosent av de med grunnskole, 29,3 prosent av gruppen med videregående utdanning og 35,4 prosent av gruppen med universitets- eller høgskoleutdanning svarer "liten betydning".

Ser vi på inntektsnivå finner vi mange av de trekk vi skulle forvente på grunnlag av at der er en hvis sammenheng mellom utdanning og inntekt. Økende inntekt gir økende tilbøyelighet til å svare at EF-medlemskap har liten betydning for arbeidsledigheten. Det er imidlertid over 50 prosent som mener den vil bli større i inntektsklassene opp til en familieinntekt på 350.000. I den øverste inntektsklassen mener 42,2 prosent at arbeidsledigheten blir større, 16,5 prosent at den blir mindre, mens 37,5 prosent mener at EF-medlemskap har liten betydning for arbeidsledigheten.

FAMILIEINNTEKT: EFFEKT AV EF-MEDLEMSKAP FOR ARBEIDSLEDIGHET (1992 - %)

	Under 150.000	150.000-249.000	250.000-349.000	Over 350.000
Større	55,5	52,3	51,6	42,2
Mindre	14,0	12,3	9,5	16,5
Liten betydning	23,4	26,6	32,9	37,5
Ikke sikker	7,1	8,8	6,0	3,8
	100,0	100,0	100,0	100,0

4.3 Region

Andelen som svarer at det blir større arbeidsledighet ved et EF-medlemskap er minst på Østlandet. Her svarer rundt 41 prosent at ledigheten vil bli større. Hovedstadsregionen har den største andel som svarer "mindre" (19,8 %) på spørsmålet om EF-medlemskap og virkningen på arbeidsledigheten, mens 34 prosent i Oslo-Akershus svarer at medlemskap vil ha liten betydning. Det er i Nord-Norge (61,4 %) og på Vestlandet (53,7 %) vi finner den største andelen som svarer "større ledighet", men andelen er høy også på Sørlandet og i Trøndelag. I alle regioner har andelen som svarer "større ledighet" ved et EF-medlemskap økt markert, og dette gjelder også hovedstadsregionen hvor det i 1991 var 29 prosent som støttet dette standpunktet. Andelen som svarer "mindre" er stabil, med unntak av i Nord-Norge hvor den er redusert fra 18 prosent i april 1991 til 9,4 prosent i april 1992.

REGION: EFFEKT AV EF-MEDLEMSKAP FOR ARBEIDSLEDIGHET (1992 - %)

	OSLO/ AKHUS	ØVR. ØSTL.	SØR-LAND.	VEST-LAND.	TRND. LAG	NORD-NORGE
Større arb.led.	41,2	41,0	49,3	53,7	47,3	61,4
Mindre	19,8	10,1	16,5	12,4	13,3	9,4
Liten betydning	34,0	33,0	24,9	27,6	32,5	25,0
Ikke sikker	5,0	15,9	9,2	6,4	6,9	4,2
	100,0	100,0	99,9	100,1	100,0	100,0

4.4 Fagorganisering og partivalg

I alle arbeidslivets hovedsammenslutninger er det en klar majoritet som mener at det vil bli større arbeidsledighet ved et EF-medlemskap. Størst er denne andelen blant medlemmene i forbund tilsluttet Landsorganisasjonen (55,2), dernest Yrkesorganisasjonenes sentralforbund (48,3 %) og til sist Akademikernes

fellesorganisasjon (41,8 %). Sammenliknet med undersøkelsen i 1991 er det i alle sammenslutningene en vesentlig økning i andelen som svarer "større arbeidsledighet". Blant de AF-tilsluttede finner vi den største reduksjonen i andelen som svarer "mindre arbeidsledighet. I april 1992 er denne andelen 10,8 prosent, mens den i april 1991 var på 24 prosent. Andelen som mener at EF-medlemskap har liten betydning er størst blant AF-medlemmene (43,2 %). Andelen YS-medlemmer som mener EF-medlemskap har liten betydning er 37,9 prosent, omlag en like stor andel som i 1991-undersøkelsen. Blant LO-medlemmene mener 30,7 prosent at EF-medlemskap har liten betydning for arbeidsledigheten, og dette er en reduksjon i forhold til andelen i 1991 som var på 37 prosent.

FAGORGANISERING: EFFEKT AV EF-MEDLEMSKAP FOR ARBEIDSLEDIGHET (1991 OG 1992 - %)

	LO		YS		AF	
	1991	1992	1991	1992	1991	1992
Større arbeidsledighet	39	55,2	33	48,3	31	41,8
Mindre arbeidsledighet	13	7,9	15	11,1	24	10,8
Liten betydning	37	30,7	38	37,9	42	43,2
Ikke sikker	12	6,2	13	2,7	3	4,2
	101	100,0	99	100,0	100	100,0

Blant nei-partienes - SP, KrF og SV - velgere svarer den største andelen at et EF-medlemskap vil gi større arbeidsledighet. 85,6 % av Senterpartiets velgere, 69,2 prosent av SV-velgerne og 66,3 prosent av velgerkorpset til KrF havner i svarkategorien "større arbeidsledighet. De får følge av nærmere 40 prosent av Arbeiderpartiets velgere. 33,3 prosent av AP-velgerne mener at EF-medlemskap vil ha liten betydning for arbeidsledigheten, mens 19,6 prosent mener at arbeidsledigheten vil bli mindre. Høyres velgere er mest tilbøyelig til å mene at et EF-medlemskap vil ha liten betydning for arbeidsledigheten (43,7 %). 27,3 prosent av Høyres velgerkorps mener at arbeidsledigheten blir større, mens 23,5 prosent tror den blir mindre ved et EF-

medlemskap. Tilsvarende mønster finner vi blant FrP-velgerne, men med en noe høyere usikkerhet enn det som er tilfelle for høyrevelgerne.

I forhold til 1991-undersøkelsen er det bare blant FrP-velgerne andelen som svarer "større arbeidsledighet" blir redusert, og da med beskjedne 2 prosentpoeng. For alle andre velgerkorps er det en markert øke i tilbøyeligheten til å mene at arbeidsledigheten blir større ved et EF-medlemskap. Andelen som svarer "mindre" på spørsmålet om EF-medlemskapets effekt på arbeidsledigheten er økt i alle velgergrupper med unntak av Høyres velgerkorps. Riktignok har det vært en økning fra et relativt beskjedent nivå - og tildels også en beskjeden økning -, men i FrPs velgerkorps har det eksempelvis vært en økning som tilsvarer 7,2 prosentpoeng. Andelen som svarer "liten betydning" er redusert i alle velgerkorpsene, med unntak for høyrevelgerne hvor situasjonen er preget av stabilitet. Med unntak for Arbeiderpartiets velgerkorps avspeiler resultatet her skillelinjene i selve medlemskapsspørsmålet. Nei-partienes velgere er i overveiende stor grad tilbøyelig til å mene at et EF-medlemskap resulterer i økt arbeidsledighet, mens ja-partienes velgere i større grad tenderer til å svare "mindre arbeidsledighet" eller "liten betydning".

PARTIVALG: EFFEKT AV EF-MEDLEMSKAP FOR ARBEIDSLEDIGHET (1992 - %)

	SV	AP	SP	KrF	H	FrP
Større	69,2	39,6	85,6	66,3	27,3	28,0
Mindre	7,2	19,6	2,5	12,3	23,5	25,2
Liten betydning	20,8	33,3	8,6	19,4	43,7	35,9
Ikke sikker	2,8	7,5	3,3	2,0	5,5	10,8
	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	99,9

4.5 Effekt av EF-medlemskap for arbeidsledighet

Situasjonen fra 1972 er i arbeidsledighetsspørsmålet endret i den grad at arbeidsledighet er et reelt og dagsaktuelt problem både i Norge og i resten av den industrialiserte verden. EF-området har vært plaget av relativt høy ledighet siden 1970-tallet. Vi har av de undersøkelser vi har gjort om hva folk mener er viktigst for valg av europapolitikk, sett at arbeidsledighetsspørsmålet rangeres høyt, og i noe sterkere grad på nei-siden enn på ja-siden. På denne bakgrunn skulle vi tro at ja-siden i stør grad ville mene at EF-medlemskap ville føre til "mindre" ledighet, mens "nei-siden" i størst grad ville være tilbøyelig til å svare "større" på ledighetsspørsmålet. 1991-undersøkelsen bekreftet disse antagelsene.

Tallene fra 1992 bekrefter tendensen fra 1991. Nei-siden oppfører seg i høy grad som forventet, og 75,7 prosent havner i svarkategorien "større", mens 4,7 prosent svarer at medlemskap vil gi mindre ledighet. Dette er faktisk en markert vekst i tilbøyeligheten til å svare "større" i forhold til 1991 (+ 17,7 prosentpoeng), mens andelen som svarer "liten betydning" og "usikker" er redusert. Ja-siden er i størst grad tilbøyelig til å svare "liten betydning" når det gjelder effekten av EF-medlemskap på arbeidsledigheten (47,6 %), mens 29,3 prosent mener den vil bli mindre. Større interesse knyttes derimot til gruppen av usikre i medlemskapsspørsmålet. Her svarer 51,6 prosent at det vil bli større arbeidsledighet ved et EF-medlemskap, 9,8 prosent at den ville bli mindre, mens 23,5 prosent mente at et EF-medlemskap ville ha liten betydning for arbeidsledigheten. I forhold til 1991-undersøkelsen er det en vesentlig mye større andel som svarer "større" - faktisk en vekst i denne andelen med 22,6 prosentpoeng. Andelen som tror det blir mindre arbeidsledighet er rimelig stabil, mens gruppen som svarer "liten betydning" og "usikker" er redusert. Dermed avtegner det seg et mønster der nei-siden og usikkergruppen i medlemskapsspørsmålet i stor grad har samme oppfatning av et EF-medlemskap for arbeidsledigheten.

HOLDNING TIL EF-MEDLEMSKAP: EFFEKT AV EF-MEDLEMSKAP FOR ARBEIDSLEDIGHET (1991 OG 1992 - %)

	JA		NEI		USIKKER	
	1991	1992	1991	1992	1991	1992
Større arb.ledigh.	14	18,4	58	75,7	29	51,6
Mindre arb.ledigh.	29	29,3	3	4,7	7	9,8
Liten betydning	44	47,6	29	15,6	36	23,5
Ikke sikker	13	4,7	9	4,0	28	15,1
	101	100,0	99	100,0	100	100,0

5. HOLDNING TIL EN EUROPEISK STATSDANNELSE

Resultatet av Maastricht-møtet har satt begrepet "union" inn i en mer aktuell ramme. Det er blitt pekt på at sterke krefter ønsker å utvikle EF i en mer føderal retning - dvs. i retning av en statsdannelse. Den nye Traktaten som debatteres innenfor EF vil ikke omgjøre EF til Europas forenede stater, men det blir tatt skritt i en retning som kan medvirke til å åpne for dette på et senere tidspunkt. Slik sett er spørsmålet om hvordan folk vurderer en europeisk statsdannelse ikke blitt mindre relevant i forhold til 1991-undersøkelsen. Undersøkelsen fra 1991 viste at halvparten svarte at de betraktet en slik statsdannelse som en ulempe.

Tall fra årets undersøkelse forsterker inntrykket av at en klar majoritet ser på en europeisk statsdannelse som en ulempe (61,6 %), 17,9 prosent ser dette som en fordel, mens 20,5 prosent er usikker i dette spørsmålet.

HOLDNING TIL EUROPEISK STATSDANNELSE (1991 OG 1992 - %)		
	1991	1992
En fordel	20	17,9
En ulempe	50	61,6
Ikke sikker	30	20,5
	100	100,0

5.1 Kjønn og alder

Hovedforskjellen mellom kvinner og menn i synet på en europeisk statsdannelse er at kvinner er noe mer usikre enn menn, mens menn i større grad er tilbøyelig til å se dette som en fordel. Kvinner og menn er rimelig samstemte i sin vurdering av ønskeligheten av at EF utvikler seg til en samlet stat. Omlag 60 prosent av både menn og kvinner mener at dette er en ulempe. I forhold til 1991-undersøkelsen er andelen som svarer "ulempe" økt

for begge kjønn, men i vesentlig større grad for kvinner enn for menn. Usikkerheten er også redusert, og da i større grad for kvinner enn for menn.

Når det gjelder de forskjellige aldersgrupper er usikkerheten størst blant gruppen over 60 år, samtidig som det er her den laveste andelen (57,2 %) svarer at en europeisk statsdannelse er å betrakte som en "ulempe". I aldersgruppen mellom 45 og 59 år er andelen som svarer "fordel" over 20 prosent, mens usikkergruppen er minst blant de under 30 år (15,5 %). I forhold til 1991 er usikkerheten redusert, og andelen som svarer "ulempe" økt i alle aldersgrupper.

ALDER OG KJØNN: HOLDNING TIL EUROPEISK STATSDANNELSE (1991 OG 1992 - %)

	MENN		KVINNER	
	1991	1992	1991	1992
Fordel	25	19,8	17	13,0
Ulempe	54	64,7	47	62,3
Usikker	22	15,5	37	24,7
	101	100,0	101	100,0

5.2 Region

Det er ingen vesentlige geografiske forskjeller med hensyn til om folk ser det som en fordel eller ulempe at EF utvikler seg til en samlet stat. Størst andel som ser dette som en ulempe er i Nord-Norge (70,6 %), mens det er 61,3 prosent som svarer dette i Nord-Norges tradisjonelle motpol i EF-saken - hovedstadsregionen. Hvis vi derimot betrakter andelen som ser en statsdannelse som en fordel er dette lavest i Nord-Norge (9,0 %), mens andelen i hovedstadsregionen er 21,8 prosent. Størst usikkerhet finner vi i østlandsområdet utenfor hovedstadsregionen (24 %), og her finner vi også den laveste andelen som svarer "ulempe" på spørsmålet om Europas forenede stater (55,4 %).

REGION: HOLDNING TIL EUROPEISK STATSDANNELSE (1992 - %)						
	OSLO/ AKHUS	ØVR. ØSTL.	SØR-LAND.	VEST-LAND.	TRND. LAG	NORD-NORGE
Fordel	21,8	20,6	18,0	18,4	16,8	9,0
Ulempe	61,9	55,4	60,3	60,2	61,6	70,6
Usikker/ ingen oppfatning	16,2	24,0	21,7	21,5	21,7	20,4
	99,9	100,0	100,0	100,1	100,1	100,0

5.3 Partivalg

Det er bare blant FrP-velgerne vi finner en større andel som svarer "fordel" enn "ulempe" på spørsmålet om en statsdannelse i EF-regi. 44,6 prosent av FrP-velgerne mener at dette er en fordel, 33,7 prosent at det er en ulempe, mens 21,7 prosent er usikre. Det er i nei-partiene en statsdannelse i EF-regi i størst grad oppfattes som en ulempe, men over 50 prosent i Høyres og Arbeiderpartiets velgerkorps slutter seg til denne vurderingen. Ved siden av FrP-velgerne er det Høyrevelgerne (28,0 %) og AP-velgerne (23,2 %) som i størst grad mener at et Europas forenede stater i EF-regi er en fordel.

Sammenliknet med 1991-undersøkelsen er andelen som svarer "ulempe" vokst i alle velgergrupper med unntak av velgerkorpset til FrP. Med unntak for høyrevelgerne er det i første rekke usikkerheten som er redusert. For Høyres velgerkorps er andelen som svarer "fordel" redusert fra 37 prosent i april 1991 til 28,0 prosent i april 1992.

PARTIVALG: HOLDNING TIL EUROPEISK STATSDANNELSE (1992 - %)						
	SV	AP	SP	KrF	H	FrP
Fordel	9,5	23,2	3,7	-	28,0	44,6
Ulempe	75,1	55,9	90,8	100,0	50,5	33,7
Usikker/ ingen oppfatning	15,5	20,9	5,5	-	21,5	21,7
	100,1	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

5.4 Holdning til europeisk statsdannelse og holdning til EF-medlemskap

På bakgrunn av at begrepet 'selvråderett' stod sentralt i debatten i 1972, og at dette fortsatt betraktes som "viktigst for valg av europapolitikk" for svært mange på nei-siden, forventet vi at det på nei-siden ville være en klar tendens til å betrakte en EF-statsdannelse som en ulempe. På den annen side var det liten grunn til å forvente at en overveiende del av ja-siden ville se det som en fordel at EF utviklet seg i retning av en stat. Dette bl.a. fordi tidligere målinger har vist at det var svært få som så på en "utvikling i retning av Europas forenede stater" som "viktigst for norsk europapolitikk". Det finnes heller ingen sterk føderal politisk tradisjon i Norge, snarere tvert om. I så måte bekreftet 1991-målingen de antagelser vi hadde om holdningene til Europas forenede stater i regi av EF.

Målingen viser også at den største andelen på ja-siden er tilbøyelig til å svare "ulempe" på spørsmålet om hvordan de vurderer en statsdannelse i EF-regi (44,9 %), mens 38,1 prosent ser dette som en fordel. På nei-siden svarer hele 81,7 prosent "ulempe", mens 14,7 prosent er usikre. Blant gruppen av usikre i EF-spørsmålet svarer 12,5 prosent "fordel" på spørsmålet om hvordan de vurderer Europas forenede stater i EF-regi, 53,5 "ulempe", mens 34,1 prosent er usikker. I forhold til undersøkelsen fra april 1991 viser tallene at andelen som svarer "ulempe" har økt i alle leire i medlemskapsspørsmålet, mens usikkerheten er redusert.

Den reduserte usikkerheten og den økende andelen som svarer "ulempe" på dette spørsmålet kan ha sammenheng med vedtaket i Maastricht i desember 1991. Hvis vi velger dette som forklaringsfaktor betyr det at debatten om disse spørsmål har konkretisert EFs unionsplaner, at denne debatten har trengt gjennom i opinionen og gitt seg utslag i større bevissthet i dette spørsmålet. Denne økte bevissthet har i så tilfelle ført til at en større andel betrakter Europas forenede stater i EF-regi som en ulempe. En annen forklaring kan være at det er generelt økt bevissthet og mobilisering i EF-saken, og at dette har ført til at folk i større grad tar standpunkt også til de omkringliggende spørsmål. Hvis det er slik at standpunkt til EF er utslagsgivende for vurderingen om man ser en utvikling i retning av en statsdannelse i EF-regi som en fordel eller ulempe har vi et problem med å forklare den økende tendensen til å svare "ulempe" i den gruppen som tilhører ja-siden i medlemskapsspørsmålet. Mest sannsynlig er grunnen for endringen fra 1991 satt sammen av flere årsaker. Det er imidlertid åpenbart at opinionen i Norge ikke umiddelbart vil stille seg positiv til løsninger av føderal karakter.

HOLDNING TIL EF-MEDLEMSKAP: HOLDNING TIL STATSDANNELSE I EF (1991 OG 1992 - %

	1991			1992		
	JA	NEI	USIKKER	JA	NEI	USIKKER
Fordel	39	6	13	38,1	3,6	14,4
Ulempe	36	69	44	44,9	81,7	53,5
Usikker	25	25	43	17,1	14,7	34,1
	100	100	100	100,1	100,0	100,0

6. VELFERDSORDNINGER OG EF-MEDLEMSKAP

Velferdsstaten har vært satt under debatt i flere sammenhenger i de senere år. Det er trolig at begrep som "velferd", "velferdsstat" og "velferdssamfunn" kommer til å få innpass i debatten om EF. Til nå har dette vært et område som i mindre grad har vært debattert i forhold til EF-medlemskap enn det vi kanskje kunne forvente. I et forsøk på å unngå å måle folks holdninger til konseptet velferdsstat som sådan - for eller mot - på bakgrunn av politisk oppfatning etc., valgte vi en spørsmålsstilling knyttet til offentlige velferdsordninger. I forhold til 1991-undersøkelsen er spørsmålsstillingen i 1992 ikke knyttet til utviklingen av velferdsordninger, men bare til om de offentlige velferdsordninger blir bedre, dårligere eller om EF-medlemskap har liten betydning. I vår videre behandling velger vi å se vekk fra denne forskjellen.

I 1991-undersøkelsen svarte 30 prosent at de trodde de offentlige velferdsordningene ville bli dårligere ved norsk EF-medlemskap, 6 prosent svarte "bedre", mens 49 prosent var usikre. I april 1992 svarer 41,5 prosent at de tror velferdsordningene blir "dårligere", 8,5 prosent at de blir bedre, mens usikkerheten er redusert til 39,7 prosent.

EFFEKT AV EF-MEDLEMSKAP FOR UTVIKLINGEN AV OFFENTLIGE VELFERDSORDNINGER (1991 og 1992 - %)

	1991	1992
Bedre	6	8,5
Dårligere	30	41,5
Liten betydning	49	39,7
Usikker	15	10,2
	100	99,9

6.1 Kjønn og alder

Kvinner og menn er rimelig lik i sin bedømmelse av hvordan de offentlige velferdsordningene vil bli påvirket av et EF-medlemskap. Henholdsvis 8,5 og 8,6 prosent mener velferdsordningene vil bli bedre, mens omlag 40 prosent svarer "dårligere". Kvinner er noe mer tilbøyelig til å være usikre, og en noe større andel menn mener at EF-medlemskap vil ha liten betydning for de offentlige velferdsordningene. For kvinner er hovedforskjellen fra 1991-undersøkelsen en vesentlig reduksjon i andelen usikre, mens andelen som svarer "dårligere" har økt. Når det gjelder menn er det andelen som svarer "liten betydning" som er redusert (- 11,7 prosentpoeng) i forhold til 1991, mens andelen som mener at velferdsordningene blir dårligere har økt.

I aldersgruppen over 60 år er det størst tilbøyelighet til å svare "dårligere" på spørsmålet om velferdsordninger og EF-medlemskap (46,2 %). Disse får følge av 44,5 prosent i gruppen mellom 30 og 44 år. I den yngste aldersgruppen svarer den største andelen (43,9 %) at EF har liten betydning for velferdsordningene. I gruppen mellom 45 og 59 år er den tilsvarende andelen 44,5 prosent, mens 36,5 prosent - hvilket er den laveste andelen sammenliknet med de andre aldersgruppene - svarer "dårligere". Sammenliknet med 1991-undersøkelsen er tilbøyeligheten til å svare "dårligere" økt i alle aldersgrupper, men mest i gruppen over 60 år (+ 22,2 prosentpoeng). Avtagende svarfrekvens for kategorien "liten betydning" og redusert usikkerhet er et trekk som går igjen i samtlige alderskategorier i forhold til 1991.

ALDER OG KJØNN: EFFEKT AV EF-MEDLEMSKAP FOR UTVIKLINGEN AV OFFENTLIGE VELFERDSORDNINGER (1992 - %)

	MENN	KVIN.		UND. 30 ÅR	30 - 44 ÅR	45 - 59 ÅR	OVER 60 ÅR
Bedre	8,6	8,5		7,7	7,7	9,9	9,5
Dårligere	40,2	42,9		38,0	44,5	36,5	46,2
Liten betyd.	43,3	36,2		43,9	40,2	44,5	31,2
Ikke sikker	8,0	12,4		10,4	7,6	9,1	13,0
	100,1	100,0		100,0	100,0	100,0	99,9

6.2 Utdanning og inntekt

Det er i gruppen med den lengste utdanningen - universitets- og høyskoleutdannede - vi finner den høyeste andelen som svarer at et EF-medlemskap har liten betydning for utviklingen av offentlige velferdsordninger (46,9%). Det er også i denne gruppen vi finner den laveste usikkerheten (5,4 %), mens andelen som svarer "dårligere" på spørsmålet om de offentlige velferdsordningene er 41,6 prosent. Når det gjelder de andre utdanningskategoriene er andelen som svarer "dårligere" også rundt 40 prosent. Blant de med grunnskoleutdanning er det 30 prosent som mener at EF-medlemskap vil ha liten betydning, mens usikkerheten er på 16,9 prosent. I gruppen med videregående opplæring svarer 41,6 prosent liten betydning, mens 8,2 prosent er usikre.

Tilbøyeligheten til å svare "liten betydning" er økende med økende inntekt, mens troen på bedre velferdsordninger med et EF-medlemskap er i intervallet mellom 5 og 10 prosent i alle inntektsgrupper. Andelen som mener de offentlige velferdsordningene blir dårligere er lavest i den høyeste inntektsklassen og størst i inntektsgruppen under 150.000. Det er i den sistnevnte gruppen vi også finner den største usikkerheten.

FAMILIEINNTEKT: EFFEKT AV EF-MEDLEMSKAP FOR UTVIKLINGEN AV OFFENTLIGE VELFERDSORDNINGER (1992 - %)

	Under 150.000	150.000-249.000	250.000-349.000	Over 350.000
Bedre	10,0	5,2	6,8	9,2
Dårligere	46,3	41,6	44,1	37,3
Liten betydning	31,8	43,8	43,0	47,2
Ikke sikker	11,9	9,4	6,1	6,3
	100,0	100,0	100,0	100,0

6.3 Region

De regionale forskjeller kommer best til utrykk gjennom å studere resultatene fra EF-debattens regionale motpoler - Nord-Norge og hovedstadsregionen. I Nord-Norge svarer 51,4 prosent at de offentlige velferdsordningene blir dårligere ved et EF-medlemskap, mens den tilsvarende svarandelen i hovedstadsregionen er 33,7 prosent. 50,3 prosent i hovedstadsregionen mener EF-medlemskap har liten betydning, mens andelen som svarer dette i Nord-Norge er 33,9 prosent. Derimot er det liten forskjell med hensyn til hvorvidt et EF-medlemskap fører til bedre velferdsordninger. 9,3 prosent svarer "bedre" i hovedstadsregionen og disse får følge av 7,2 prosent i Nord-Norge.

Vi ser at tilbøyeligheten til å svare "bedre" på spørsmålet om velferdsordningene er i intervallet 5,2 - 10,5 prosent alle regioner sett under ett. I Trøndelag og på Sørlandet er det omlag en like stor andel som svarer "dårligere" som "bedre", mens det på Vestlandet, Østlandet utenfor hovedstadsregionen og i Nord-Norge er en større andel som svarer "dårligere" enn "liten betydning".

REGION: EFFEKT AV EF-MEDLEMSKAP FOR UTVIKLINGEN AV OFFENTLIGE VELFERDSORDNINGER (1992 - %)

	OSLO/ AKHUS	ØVR. ØSTL.	SØR-LAND.	VEST-LAND.	TRND. LAG	NORD-NORGE
Bedre velf.ord.	9,3	5,2	10,5	7,2	8,3	7,2
Dårligere	33,7	46,0	38,2	46,3	41,8	51,4
Liten betydning	50,3	38,8	38,1	35,1	40,9	33,9
Ikke sikker	6,7	10,1	13,2	11,4	9,0	7,6
	100,0	100,1	100,0	100,0	100,0	100,1

6.4 Partivalg

Det er nei-partienes velgere som i størst grad er tilbøyelig til å svare at de offentlige velferdsordningene blir dårligere ved et EF-medlemskap. Den største andelen av ja-partienes velgere mener at EF-medlemskap i denne sammenheng har liten betydning. FrP-velgerne er i størst grad tilbøyelig til å mene at det blir bedre offentlige velferdsordninger ved et EF-medlemskap (15,9 %), mens 30 prosent svarer "dårligere". I forhold til 1991-undersøkelsen har FrP-velgerne blitt mindre tilbøyelige til å svare "liten betydning" og blitt mer tilbøyelig til å svare "dårligere". Blant Arbeiderpartiets velgere er situasjonen omlag tilsvarende den som ble avdekket i 1991, men usikkerheten er redusert. En markert endring har funnet sted i SVs velgerkorps, der andelen som svarer "liten betydning" er vesentlig redusert mens svarfrekvensen for "dårligere" har økt.

PARTIVALG: EFFEKT AV EF-MEDLEMSKAP FOR UTVIKLINGEN AV OFFENTLIGE VELFERDSORDNINGER (1992 - %)

	SV	AP	SP	KrF	H	FrP
Bedre	4,6	9,5	3,1	-	15,2	15,9
Dårligere	63,7	28,6	73,6	62,9	18,6	30,0
Liten betydning	26,1	51,9	20,0	27,2	60,3	46,2
Ikke sikker	5,6	9,9	3,3	9,9	5,8	7,9
	100	101	99	100	99	100

6.5 Holdning til EF-medlemskap og effekt av EF-medlemskap for utviklingen av velferdsordninger

I utgangspunktet burde vi forvente en tendens som tilsa at ja-siden i stor grad var tilbøyelige til å mene at velferdsordningene ville bli bedre med et EF-medlemskap, og i minst utstrekning svarte at de ville bli "dårligere". Tilsvarende ville vi forvente at nei-siden i minst grad svarte at de offentlige velferdsordninger ble bedre og i størst grad

mente de ville bli dårligere. Resultatet fra 1991-undersøkelsen tilsier at denne antagelsen må modifiseres med hensyn til ja-siden i retning av at de i større grad vil være tilbøyelig til å mene at EF-medlemskap vil ha liten betydning for de offentlige velferdsordningene framfor å mene at de blir bedre eller dårligere.

For nei-siden er resultatet i tråd med forventningene. 68,7 prosent av nei-siden mener at velferdsordningene vil bli dårligere og bare 4,1 prosent svarer "bedre". Andelen som svarer "dårligere" har faktisk økt med over 14 prosentpoeng siden april 1991. Ja-siden oppfører seg i tråd med våre korrigerte forventninger, og 68 prosent svarer at EF-medlemskap har liten betydning for offentlige velferdsordninger. På dette spørsmålet er stabilitet det mest dekkende begrep når det gjelder hvordan ja-siden svarer på dette spørsmålet i forhold til 1991-undersøkelsen. Av større interesse er usikkergruppen i medlemskapsspørsmålet. Her mener 39,4 prosent at velferdsordningene vil bli dårligere ved et EF-medlemskap, 6,4 prosent svarer "bedre", mens 30,5 mener at EF-medlemskap vil ha liten betydning. I forhold til 1991 er det her inntruffet en markert endring i retning av en vesentlig større andel som mener at velferdsordningene blir dårligere, mens andelen som svarer "liten betydning" er redusert.

HOLDNING TIL EF-MEDLEMSKAP: EFFEKT AV EF-MEDLEMSKAP FOR UTVIKLINGEN AV OFFENTLIGE VELFERDSORDNINGER
(1991 OG 1992 - %)

	JA		NEI		USIKKER	
	1991	1992	1991	1992	1991	1992
Bedre	14	15,3	1	4,1	3	6,4
Dårligere	12	12,4	54	68,7	25	39,4
Liten betydning	65	68,0	35	20,4	43	30,5
Ikke sikker	9	4,2	11	6,7	30	23,7
	100	99,9	100	99,9	101	100,0

7. OPPSUMMERING OG KONKLUSJON

Sammenliknet med tall fra 1972 er det i dag en mindre andel som mener at den økonomiske vekst vil bli større med et EF-medlemskap, mens gruppen av usikre i dette spørsmålet er større enn i 1972. I forhold til 1991-undersøkelsen bekrefter og forsterker årets undersøkelse dette inntrykket. Troen på større økonomisk vekst er sterkest blant menn, økende med økende inntekt og utdanning og større for personer bosatt i hovedstadsregionen enn andre steder. Blant partienes velgere var det ja-partienes, FrP, Høyre og Arbeiderpartiet, velgere som i størst grad mente veksten ville bli større. Dette gjenspeiles også i at 61 prosent av ja-siden mente det ville bli større vekst ved et EF-medlemskap. Nei-siden var i størst utstrekning tilbøyelig til å svare "mindre vekst". Dette er en endring fra 1991-undersøkelsen da den høyeste svarfrekvensen på nei-siden falt i kategorien "liten betydning".

Når det gjelder standarden på norsk miljøpolitikk ved et EF-medlemskap er andelen som tror denne blir høyere vesentlig mindre enn de som tror standarden blir lavere eller at medlemskap i EF vil ha liten betydning. Regionale forskjeller i dette spørsmålet er identifiserbare i forhold til de tradisjonelle nei- og ja-områdene, hvor man i nei-områdene i stor grad svarer at standarden på norsk miljøpolitikk blir dårligere ved et EF-medlemskap. Blant velgerne kommer de klareste meldingene fra nei-partienes velgerkorps i form av tro på redusert standard på norsk miljøpolitikk ved et EF-medlemskap. I forhold til tidligere undersøkelser - som p.g.a. ulik spørsmålsstilling ikke fult ut er sammenliknbare med vår 1992-undersøkelse - er det en tendens til at folk i større grad nå enn tidligere mener at et EF-medlemskap vil ha negativ miljøpolitisk innvirkning.
På den annen side har vi gjennom Landbrukets Utredningskontors månedlige barometeret for europapolitikk registrert en reduksjon av andelen som svarer at miljøpolitikk er viktigst for norsk europapolitikk.

Nær halvparten mener at et EF-medlemskap vil føre til større arbeidsledighet. Dette er en klart større andel i forhold til 1991-undersøkelsen, og en vesentlig endring i forhold til 1972. Det er også flere som tror at EF-medlemskap har betydning - enten positiv eller

negativ - for arbeidsledigheten. Troen på økt ledighet ved medlemskap avtar med økende utdanning og inntekt, og i disse gruppene er det tilbøyeligheten til å mene at EF-medlemskap har liten betydning for arbeidsledigheten som øker. 55,2 prosent av LO-medlemmene mener at arbeidsledigheten vil øke som et resultat av EF-medlemskap, mens 7,9 prosent mener den vil bli mindre. Nei-partienes velgere er i størst grad tilbøyelig til å svare "større", samt at det blant Arbeiderpartiets velgere er størst tilbøyelighet til å mene at et EF-medlemskap vil føre til større arbeidsledighet. Ja-siden er stabil i forhold til hvordan de svarer på dette spørsmålet sammenliknet med 1991-undersøkelsen. Nei-siden i medlemskapsspørsmålet har derimot i større grad valgt å svare "større" i 1992 enn i 1991.

I den grad møtet i Maastricht i desember 1991 og debatten hjemme og ute har satt statsdannelse på dagsorden har det ikke medvirket til en økt positiv holdning i den norske opinion til Europas forenede stater i regi av EF. Over 60 prosent svarer at de ser det som en ulempe at EF utvikler seg til en samlet stat. Her er også den største andelen på ja-siden enig med majoriteten på nei-siden i at dette ville være en ulempe. Dette er i stor grad en bekreftelse på undersøkelsen fra 1991, men hvor andelen som svarte "ulempe" i april 1992 var større enn andelen i april 1991.

Når det gjelder hvordan folk tror de offentlige velferdsordninger vil utvikle seg med et EF-medlemskap, er det mest framtredende trekk den lave andelen svar i kategorien "bedre". I stor utstrekning mener folk at velferdsordningene vil bli dårligere eller at et EF-medlemskap vil ha liten betydning. Økende inntekt gir større tilbøyelighet til å mene at EF-medlemskap vil ha liten betydning for de offentlige velferdsordningene, mens andelen som svarer "dårligere" synker. Nei-partienes velgere svarer i stor utstrekning "dårligere" på spørsmålet om velferdsordningene, mens ja-partienes velgerkorps i størst grad mener at EF-medlemskap har liten betydning. Den største andelen som mener at de offentlige velferdsordningene blir bedre finner vi i velgerkorpsene til Høyre og FrP med en svarfrekvens på omlag 15 prosent. På ja-siden svarte 15,3 prosent at de trodde velferdsordningene ville bli bedre, mens 68 prosent svarte "liten betydning". På nei-siden sa 68,7 prosent "dårligere", mens 20,4 prosent svarte "liten betydning". Det er på nei-

siden den største endringen finner sted ved at andelen som svarer "dårligere" øker, mens andelen som mener at medlemskap har liten betydning avtar i forhold til 1991.

Sett under ett er tendensen at der hvor den ene av sidene i medlemskapsspørsmålet kan se ut til å ha ett sterkt argument, vil de som tilhører den andre siden i stor grad være tilbøyelig til å mene at medlemskap har liten betydning for akkurat dette spørsmålet. Eksempelvis mener 68,7 prosent av nei-siden at de offentlige velferdsordninger vil bli dårligere med EF-medlemskap. På ja-siden mener 68,0 prosent at medlemskap har liten betydning for velferdsordningene, mens 15,3 prosent mener de vil bli bedre. Den samme tendensen finner vi i spørsmålet om arbeidsledighet. I 1991-undersøkelsen fant vi også denne tendensen i svarene på spørsmålet om økonomisk vekst, med den forskjell at den største andel av nei-siden falt ned på et "liten betydning" svar. I 1992 er dette bildet endret - på ja-siden svarer 61,0 prosent større vekst, mens 47,4 prosent av nei-siden mener EF-medlemskap gir mindre økonomisk vekst. I spørsmålet om standarden på norsk miljøpolitikk finner vi den største andelen av ja-siden i svarkategorien "liten betydning", mens omlag 60 prosent av nei-siden svarer "lavere standard". Denne tendensen blir også understreket ved å betrakte de regionale data, hvor det er tilsvarende tendens til polarisering mellom nei-bastioner og ja-bastioner. Tendensen er også tydelig med hensyn til ja- og nei-partier, men hvor Arbeiderpartiets velgere i spørsmålet om arbeidsledighet avviker noe med hensyn til effekten av et EF-medlemskap i forhold til de andre ja-partiene.

Det spørsmålet som reiser seg er i hvilke grad det er standpunkt i EF-saken som er retningsgivende i forhold til hva folk mener et slikt medlemskap vil resultere i, eller om det er hvilke konsekvenser folk mener et EF-medlemskap vil ha som danner grunnlag for holdning til medlemskapsspørsmålet. Vår undersøkelse kan ikke gi noe konkret svar på dette spørsmålet, og vi bør ta begge sammenhenger i betraktning med hensyn til å forklare de respektive standpunkter og meninger.

Ser vi derimot på usikkergruppen i spørsmålet om EF-medlemskap vil ikke denne være i en situasjon der standpunktet til EF-medlemskap er avgjørende for hva folk mener effekten av medlemskap blir. Tendensen er at denne gruppen vil ha en svarfordeling som

vil ligge mellom ja-siden og nei-siden målt i andel i den enkelte svarkategori, med unntak for tilbøyeligheten til å svare "usikker". Denne er høyere i gruppen av usikre i medlemskapsspørsmålet. Vi ser at den største andelen av denne gruppen (usikker i medlemskapsspørsmålet) i spørsmålet om økonomisk vekst faller i kategorien "liten betydning", og det samme er tilfelle på spørsmålet om standarden for norsk miljøpolitikk. Derimot mener over halvparten i denne gruppen at arbeidsledigheten vil bli større ved et EF-medlemskap, og at det er en ulempe med en europeisk statsdannelse. Størstedelen svarer også at de tror de offentlige velferdsordningene vil bli dårligere ved et EF-medlemskap.

Sett i lys av EF-debatten, der særlig avviklingen av fylkesårsmøtene i Arbeiderpartiet har vært viktige begivenheter, er konklusjonen at dette har medvirket til definitivt å sette spørsmålet om EF-medlemskap på dagsorden. "EF-medlemskap er ikke på den politiske dagsorden" er i dag en lite brukbar politisk formulering for å unngå et vanskelig område. En politisk dagsorden som inneholder spørsmålet om norsk EF-medlemskap vil nødvendigvis bidra til å øke den politiske mobiliseringen, og vil også medvirke til at folk tar standpunkt både i medlemskapsspørsmålet og til andre EF-relaterte spørsmål. En annen faktor - som vi ikke bør se vekk fra - er økende andel som svarer "høyere arbeidsledighet", "mindre økonomisk vekst" og "dårligere offentlig velferdstilbud" kan avspeile en mer pessimistisk grunnholdning i befolkningen. Dette kan betraktes i sammenheng med stadig fokusering på nasjonale økonomiske problemer, den høye og stigende arbeidsledigheten og problemer i f.eks. omsorgssektoren. På den annen side skulle ikke folk nødvendigvis mene at et EF-medlemskap skulle forsterke denne type utviklingstrekk, slik at svarkategorien "liten betydning" i like stor grad kan tolkes som et utrykk for pessimisme.

En konklusjon som kan trekkes er at ja- og nei-siden er klart uenige med hensyn til å vurdere effekter av et EF-medlemskap. Den bakenforliggende årsak kan være vesentlige forskjeller med hensyn til å prioritere betydningen av forskjellige forhold. Dette var tilfelle i 1991-undersøkelsen, og er bekreftet og forsterket av 1992-resultatene. Forskjellen med hensyn til vurderingen av hvorvidt EF-medlemskap har innvirkning på et gitt område eller ikke, kan vitne om dette. Dermed kan situasjonen beskrives med utgangspunkt i at

ja- og nei-siden hverken er enige om hva som er viktig, hvilke effekter dette har, eller om det i det hele tatt har noen effekt. Slik sett snakker ikke motstandere og tilhengere samme språk. Dermed framstår EF-saken i 1992 på samme måte som i 1972: argumenter teller, men evne til mobilisering avgjør.

Litteratur

Bjørklund, Tor: *Mot strømmen. Kampem mot EF 1961-1972,* Universitetsforlaget 1982

Statistisk sentralbyrå: *Folkeavstemningen om EF*, hefte I, NOS A 522, Oslo 1972

Statistisk sentralbyrå: *Folkeavstemningen om EF*, hefte II, NOS A 544, Oslo 1973

Strøm, Bjørn: *Opinionsholdninger i europapspørsmålet*, Notat 5/90, Landbrukets Utredningskontor, 1990

Strøm, Bjørn: *Opinionsholdninger i EF-spørsmålet*, Notat 7/90, Landbrukets Utredningskontor, 1990

Strøm, Bjørn: *Opinionsholdninger til EF-medlemskap og europapolitikk høsten 1991*, Notat 1/91, Landbrukets Utredningskontor, 1991

Strøm, Bjørn: *Opinionen og meninger om effekten av EF-medlemskap*, Notat 4/1991, Landbrukets Utredningskontor, 1991

Strøm, Bjørn: *Opinionen om EF-medlemskap og europapolitikk våren 1991*, Notat 6/91, Landbrukets Utredningskontor, 1991

Strøm, Bjørn: *Opinionen om EF-medlemskap og europapolitikk høsten 1991*, Notat 11/91, Landbrukets Utredningskontor, 1991

Valen, Henry: *Norsk EF-opinion*, Paper til konferanse om EUROPEISK INTEGRASJON - NORGE OG SVERIGE PÅ SAMME KURS. 28. september 1989 i Norges ambassade, Stockholm 1989

LANDBRUKETS UTREDNINGSKONTOR
PUBLIKASJONSLISTE , MAI 1992

LANDBRUKETS UTREDNINGSKONTORS NOTAT-SERIE:

NOTAT 1/89 - STRØM, BJØRN: EF's INSTITUSJONER OG STYRINGSORGANER

NOTAT 2/89 - STIKSRUD, HELGE: EF's LANDBRUKSPOLITIKK

NOTAT 3/89 - NORDNES, ODDVAR M: NORGE, LANDBRUKET OG EF

NOTAT 5/89 - STRØM, BJØRN: TOLLUNION - ET SKRITT MOT STATSDANNELSE

NOTAT 7/89 - HELGESEN, HILDE: MILJØPOLITIKKEN I EF

NOTAT 9/89 - BOLLE, AKSEL: EFs INDRE MARKED OG TRANSPORTPOLITIKKEN

NOTAT 10/89 - KVAAL, GUDBRAND: NORSK SKOGBRUK OG UTVIKLINGEN AV EFs INDRE MARKED

NOTAT 11/89 - STRØM, BJØRN: NOEN PROBLEMSTILLINGER VEDRØRENDE FISKERISEKTOREN OG EF

NOTAT 12/89 - SELJEGARD, STEINAR: EFs STRUKTUR- OG REGIONALPOLITIKK

NOTAT 13/89 - CAPPELEN, ÅDNE og ERIK STORM: NORGES TILPASNING TIL EF's INDRE MARKED - HARMONISERING AV INDIREKTE SKATTER

NOTAT 14/89 - NORDNES, ODDVAR M: MEDLEMSKAPSAVTALEN I 1972 - ET TILBAKEBLIKK

NOTAT 15/89 - NORDNES, ODDVAR M: LANDBRUKET I BAYERN

NOTAT 1/90 - STRØM, BJØRN: UTVIKLINGEN AV INTERNASJONALE ORGANISASJONER ETTER KRIGEN

NOTAT 2/90 - NORDNES, ODDVAR M: OECDs LANDBRUKSPOLITISKE ROLLE

NOTAT 3/90 - STRØM, BJØRN: NORGE, EF og EFTA

NOTAT 4/90 - HAGELIA, AYSE M BULAK: ROMATRAKTATEN - EN KORTFATTET PRESENTASJON

NOTAT 8/90 - ECKHOFF, TORSTEIN: EF og GRUNNLOVEN

NOTAT 9/90 - NORDNES, ODDVAR M: EF OG NORGE - UNDERKASTELSE ELLER SAMARBEID (studiehefte)

NOTAT 11/90 - NORDNES, ODDVAR M (red): ARTIKLER OM NORGE OG EF

NOTAT 12/90 - HAGELIA, AYSE M BULAK: EFs SOSIALE DIMENSJON

NOTAT 13/90 - STRØM, BJØRN: GATT - EF - EFTA; KONKURRANSE-REGLER, STATSSTØTTE OG ANTI-DUMPING

NOTAT 1/91 - STRØM, BJØRN: OPINIONSHOLDNINGER TIL EF-MEDLEMSKAP OG EUROPAPOLITIKK HØSTEN 1990

NOTAT 2/91 - NORDNES, ODDVAR M: EF-UNION?

NOTAT 3/91 - ECKHOFF, TORSTEIN: TRENGER VI EN EØS-AVTALE?

NOTAT 4/91 - STRØM, BJØRN: OPINIONEN OG MENINGER OM EFFEKTEN AV EF-MEDLEMSKAP

NOTAT 5/91 - LANGVIK, IVAR: SVERIGE OG EF

NOTAT 6/91 - STRØM, BJØRN: OPINIONEN OM EF-MEDLEMSKAP OG EUROPAPOLITIKK VÅREN 1991

NOTAT 7/91 - STRØM, BJØRN: OLJESEKTOREN OG EF

NOTAT 8/91 - ODDVAR M NORDNES og BJØRN STRØM: FORSLAG TIL EØS-AVTALE

NOTAT 9/91 - HAGELIA, AYSE M BULAK: OFFENTLIGE UTGIFTER OG INNTEKTER OG KONSEKVENSER AV EF-MEDLEMSKAP

NOTAT 10/91 - ARTIKKELSAMLING: ARTIKLER OM NORGE, EF OG EUROPA

NOTAT 11/91 - STRØM, BJØRN: OPINIONEN OM EF-MEDLEMSKAP OG EUROPAPOLITIKK HØSTEN 1991

NOTAT 1/92 - STRØM, BJØRN: NOEN SAMFUNNSØKONOMISKE KONSEKVENSER AV ET EF-MEDLEMSKAP

NOTAT 2/92 - DAGESTAD, BÅRD: OVERNASJONALITET I EFs STYRINGSSTRUKTUR OG RETTSSYSTEM, DEL I; INSTITUSJONANE

NOTAT 3/92 - DAGESTAD, BÅRD:OVERNASJONALITET I EFs STYRINGSSTRUKTUR OG RETTSSYSTEM, DEL II; RETTSSYSTEMET

LANDBRUKETS UTREDNINGSKONTORS RAPPORT-SERIE

RAPPORT 1/89 - HELGEN, STEINAR, NILS KRISTIAN NERSTEN OG ODDBJØRN RISETH: KONSEKVENSER FOR JORDBRUKSINNTEKTENE AV ET EVENTUELT EF-MEDLEMSKAP BEREGNET VED HJELP AV MODELLBRUKSSYSTEMET

RAPPORT 1/90 - STRØM, BJØRN: VEIEN TIL EØS. FRA OEEC TIL EØS. HANDELSPOLITISK ORGANISERING I VEST-EUROPA, UNIVERSITETSFORLAGET, 1991 (KR. 170,-)

RAPPORT 1/92 - CAPPELEN, ÅDNE, TOR SKOGLUND, OG ERIK STORM: SAMFUNNSØKONOMISKE VIRKNINGER AV ET EF-TILPASSET JORDBRUK

RAPPORT 2/92 - NERSTEN, NILS KRISTIAN, HÅKON AASS OG JON LØYLAND: STRUKTURTILPASNING TIL EFs LANDBRUKSPOLITIKK

LU-INFO - INFORMASJONSBULLETIN FRA LANDBRUKETS UTREDNINGSKONTOR (CA. 10 NUMMER PR. ÅR)

BESTILLING AV PUBLIKASJONER:
LANDBRUKETS UTREDNINGSKONTOR
POSTBOKS 9347 - GRØNLAND
0135 OSLO